

2.1.4 Introduktionen i Enuma Elish – en jämförelse.

En fokusering på Tiamat-têhôm och andra spår av en tänkt kaoskamp i 1 Mos 1:2 har kanske bidragit till att forskare ibland försummat en jämförelse mellan texternas introduktion. Sekvensen med Marduks strid mot Tiamat förekommer först i mitten av Enuma Elish. Eftersom jag identifierat de två inledande verserna som en introduktion ska jag göra en jämförelse med denna och introduktionen i Enuma Elish, alltså raderna 1–9. Finns det något gemensamt i texternas introduktion?

I Enuma Elish beskrivs en situation då ingenting fanns förutom gudarna Apsu och Tiamat, inga andra gudar, ingen jord, ingenting. Så här lyder introduktionen:

”När ovan himlen inte hade kallats
och nedan jorden inte nämnts vid namn
då Apsu, den första som avlade dem
och Mummu-Tiamat, som födde dem alla,
blandade sina vatten till ett,
hade inga betesmarker samlats, inga stråbäddar fanns.
När inga gudar hade blivit till,
inga namn nämnts och inga öden bestämts,
då skapades gudarna i deras inre.”

Den nioradiga introduktionen avslutas med att Apsus och Tiamats vatten blandas och nya gudar bildas i deras inre. Handlingen kan börja.

Notera att inledningen nämner att ”inga betesmarker hade samlats” och ”inga stråbäddar fanns”. Detta är en grov underdrift, ingenting annat fanns förutom Apsu och Tiamat. Ingen jord existerade där betesmarker och stråbäddar kunde finnas, jorden bildas ju senare av Tiamats slaktade kropp.¹

I skapelseberättelsen är det annorlunda. Den första meningen i skapelseberättelsen har konstaterats unik och har inga egentliga motsvarigheter i hittills kända texter.² Introduktionen

---

¹ Heidel 1951, 88.

² Westermann 1994, 94; Gunkel 1997, 103; Mettinger 2011, 89.

beskriver en situation där universum redan är skapat men jorden fortfarande dysfunktionell. Mörkret täcker djupen men ovan vattnen är Guds ande i rörelse. I skapelseberättelsen finns inte heller spår av flera gudar eller någon teogoni.³

Gemensamt för introduktionen i texterna är däremot att den beskriver ett lugnt och konfliktlöst tillstånd. Denna slutsats kan tyckas förvånande med tanke på den konflikt många forskare sett spår av i 1 Mos 1:2 just på basis av Enuma Elish. Kanske är det därför forskarna ofta inte noterat det gemensamma i texternas introduktion: en harmonisk och lugn situation beskrivs.⁴

2.2.4 Fästets skapelse i Enuma Elish

I Enuma Elish finns intressanta paralleller till den andra dagens händelser i skapelseberättelsen. Det gemensamma finns dock inte i början av eposet, utan på tavla IV och V, alltså i andra halvan av Enuma Elish. Det är först här man finner en första skapelsehandling som kan jämföras med skapelseberättelsen. Det är som avslutning av dramatiken i samband med Marduks strid mot Tiamat ett ”fäste” tillverkas i Enuma Elish.

Jag redovisar det mest relevanta i tavla IV sammanvävt med mina reflektioner. Sist noterar jag vad som förenar och vad som skiljer texterna åt.

Tavlan inleds med att Marduk får tecknen på sin konungavärdighet. ”Vi ger dig konungadöme över det hela och allt”. Marduk ger prov på sin makt och besvärjelsekraft genom att befalla en stjärnbild⁵ att förintas. ”Han talar igen och den skapades på nytt”. När gudarna såg denna demonstration ger de honom sin hyllning och utropar ”Marduk är nu konung” och han ges oövervinnerliga vapen med hälsningen: ”Gå – hugg av Tiamats liv!”

Sedan beskrivs hur ”Gudarna hans fäder, bestämde Herrens⁶ öden”. De lät honom ta ”framgångens och maktens väg”. Alltså var det ännu i detta skede andra gudar som bestämde Marduks öden.

Efter detta beskrivs hur Marduk utrustas med sina mäktiga vapen: bågen, pilen, klubban, ljungelden, nätet samt de olika vindarna. Han sänder ut de sju vindar han skapat⁷ för att röra upp Tiamats inre som var saltvattnet. Sedan ”lyfte han floden, sitt stora vapen. Han steg upp i vagnen, den fruktansvärda, oövervinnerliga Stormen.” Marduk går till angrepp. Om än hans rustning beskrivs skräckinjagande blir han förvirrad när han närmar sig Tiamat.

---

³ Något som noteras som en radikal skillnad. Heidel 1951, 97; Gunkel 1997, 126–127.

⁴ Ett undantag är Tsumura (1994¹, 33).

⁵ Heidel (1951, 7) översätter ”garment”; Speiser (1992, 66) översätter ”images”.

⁶ Marduks.

⁷ Speiser (1992, 66) översätter ”brought forth”.

”Herren närmade sig, han såg Tiamats inre.

Han sökte få reda på Qingus, hennes makes, plan.

När han såg förvirrades hans tankar.

Hans vilja var splittrad, hans handlingar var förödda”

Men Marduk utmanar inte desto mindre Tiamat på envig, vilket leder till att hon blir som besatt och utstöter höga skrik. Marduk använder sina vapen bl.a. sitt nät och den onda vinden som han använder för att hon inte ska kunna stänga sitt gap varefter de vredgade vindarna fyller hennes inre. Därefter skjuter han iväg pilen som splittrar hennes mage, han hugger upp hennes inre och sliter sönder hjärtat.

I och med detta är Tiamat besegrad och nu splittrar han hennes trupp som skingras och tas till fånga. Demonhorden sätter han näsrep på och binder deras armar. Qingu binder han och räknar bland deras fångar. Han tar ifrån honom ödestavlan – ”som inte var hans”, ”förseglar den med ett sigill och håller den mot sitt bröst.”

Då, som det sista som tavla IV beskriver vänder han åter mot Tiamat.

”Han vände åter till Tiamat, som han hade besegrat.

Herren trampade ner Tiamats nedre delar.

Med sin skoningslösa klubba krossade han hennes skalle.

Han högg genom hennes blodådror

och lät Nordanvinden bära blodet som goda tidender.”⁸

”Hans fäder såg – de gladde sig och jublade.

Skänker och gåvor bringade de honom.

Herren lugnade sig: han undersökte hennes lik.

Han delade den monstuösa formen och skapade visa ting.

Han splittrade henne i två, som en fisk för torkning.

Hälften av henne satte han upp som ett tackelse för himlen.

Han spände upp huden⁹ och satte dit väktare

och sade åt dem att inte släppa ut hennes vatten.”

---

⁸ Notera att uttrycket ”lät Nordanvinden bära blodet som goda tidender” är en återklang från tidigare i tavla IV då gudarna utsett Marduk till konung, gett honom oövervinnerliga vapen och sagt: ”Gå – hugg av Tiamats liv! Låt vinden bära hennes blod som goda tidender”.

⁹ Wikander (2005, 92) påpekar att ordet även kan läsas som ett ord som betyder rigel eller något liknande.

Hur gör Marduk när han splittrar Tiamat som en fisk för torkning? Det kommer senare fram att Tiamat ligger med ansiktet uppåt, i egenskap av jorden.¹⁰ Andra halvan skulle då bli hennes baksida. Är det den som blir himmel? Det kan det inte heller vara eftersom zenit senare placeras vid hennes mage.¹¹ Kanske är det en möjlighet att Tiamats klyvs, halvorna läggs bredvid varandra medan hennes hud spänns upp som ett täckelse? Den vanliga uppfattningen är dock att Tiamat delas på mitten och att den ena halvan spänns upp som en kupol över den andra.¹²

Efter detta avslutas tavlan med att Marduk går igenom himlen och gör en avbild av Apsu, Nudimmuds¹³ boning, som blir den stora helgedomen, Esharra.

Därefter kommer tavla fem där Marduk ordnar eller skapar himlakropparna, vilket jag presenterar i kapitel 2.3.3. Efter den sekvensen kommer ett intressant avsnitt med avseende på regnets ursprung:

”När han hade bestämt dagarna...

Och satt ut gränser för dag och natt

Spott från Tiamat...

Marduk skapade...

Han band ihop det till moln och lät dem flöda av vatten.

Att resa upp vindar, att låta regnet falla,

Att låta imman ryka och samla upp hennes spott”.¹⁴

Här formar Marduk moln och fyller dem med vatten. Han reser upp vindar, som för med sig regn eller kyla. Om jag tolkar det rätt är råmaterialet för molnen Tiamats spott.

Den andra dagen i skapelseberättelsen innehåller ingen kamp eller några mytologiska element i samband med att fästet skapas. Man kan även notera att det egentligen är i detta sammanhang, då fästet bildas, tēhôm borde nämnas om man tänker sig ett lån från Enuma Elish. Men tēhôm lyser med sin frånvaro den andra dagen.

Om förståelsen att man spände upp Tiamats hud som fäste är korrekt förs tankarna till något tunt, vilket i så fall är intressant i komparativt hänseende. Den normala uppfattningen är dock att Tiamats kropp delas i två halvor, och den ena halvan utgör jorden medan den andra halvan utgör fästet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det även i Enuma Elish spänns ett ”fäste” upp. I Enuma Elish utgörs fästet av en del av Tiamats kropp. Skillnaden är genomgripande p.g.a. det

---

¹⁰ Tavla V, raderna 53–57.

¹¹ Tavla V, rad 11.

¹² Gunkel 1997, 128.

¹³ Annat namn på guden Ea.

¹⁴ Tavla V, raderna 45–51.

mytologiska som genomsyrar beskrivningen i Enuma Elish. Där utgör sekvensen en integrerad del av kaoskampens slutskede. Intressant är att det även i Enuma Elish uttrycks klart varifrån regnet kommer, nämligen från moln. I Enuma Elish genomsyrar dock det mytologiska även den här sekvensen eftersom molnen görs av Tiamats spott.

Efter den nyss återgivna sekvensen med moln och regn, fortsätter texten med att beskriva hur Marduk bereder jorden:

”Han lade ned hennes¹⁵ huvud och satte ett berg över det.

Han öppnade vattendrag, en flod fick strömma.

Från hennes ögon öppnade han Eufrat och Tigris.

Han stängde hennes näsborrar...

Från hennes juver satte han upp höga berg.

Han borrade källor för att föra bort vattnet.

Han drog tillbaka hennes svans och band den som det Stora Bandet.

... Apsu nedanför hans fötter

... Hennes skrev höll himlen på plats.

Hälften av henne satte han som täckelse, jorden gjorde han fast.

... Han lät oceaner flöda inom henne.¹⁶

Detta är anknutet till fästets skapelse såtillvida att materialet är detsamma, Tiamats slaktade kropp. En motsvarighet till denna beskrivning anses av en del forskare återfinnas den första delen av dag tre i skapelseberättelsen.¹⁷ Sekvensen lyder så här i min översättning:

Och Gud sa: ”Samlens, vattnen under himmelen till en plats. Bli synlig fast mark.” Ja, så blev det.

Och Gud kallade den fasta marken jord och samlingen av vatten kallade han hav.

Och Gud såg: Det var gott!¹⁸

Sedan övergår skapelseberättelsen till att beskriva skapelsen av alla växter, vilket inte berörs i Enuma Elish.

Det enda som sker i skapelseberättelsen är således att hav och land åtskiljs så att fast mark blir synlig. Hur detta går till beskrivs inte. Inte heller beskrivs hur floder, berg och källor skapas. Jag anser det ovan presenterade vara något som skiljer berättelserna åt, inte förenar. Gud gör

---

¹⁵ Tiamats.

¹⁶ Tavla V, raderna 53–63.

¹⁷ Heidel 1951, 129; Speiser 1964, 10.

¹⁸ 1 Mos 1:9–10.

ingenting av vad Marduk gör. Men jag noterar denna händelse eftersom Heidel och Speiser, till skillnad från mig, här ser ett gemensamt drag.¹⁹

2.3.3 Enuma Elish tavla V – en jämförelse

Himlakropparnas skapelse eller organisering behandlas på tavla V. Jag återger först texten varefter jag kommenterar och för en komparativ diskussion.

Han skapade ställningar för de stora gudarna.

Stjärnorna, deras avbilder, ställde han upp i stjärnbilder.

Han bestämde året, han drog dess gräns,

för var och en av de tolv månaderna satte han upp tre stjärnor.

När han hade ritat upp planer för årets dagar

grundade han Nebiru-stjärnans²⁰ ställning för att bestämma deras gränser,

för att ingen av dem skulle gå fel eller irra.

Ställningar för Enlil och Ea grundade han med den.

Han öppnade portar på båda sidor av revbenen.²¹

Han gjorde riglarna starka till vänster och till höger.

I hennes²² mage skapade han zenit.

Han skapade Månen²³ och anförtrorde natten åt honom.

Han tilldelade honom nattens juvel, för att bestämma dagarna:

Varje månad, utan uppehåll, ska du markera med kronan.

Vid månadens början, när du lyser över landet

---

¹⁹ Heidel 1951, 129; Speiser 1964, 10.

²⁰ Wikander (2005, 94) menar att man inte kunnat fastställa vilken himlakropp som avses. Polstjärnan, Jupiter eller Merkurius är tre förslag som förekommit. Westermann (1994, 133-134) menar att det är Jupiter.

²¹ Tiamats revben.

²² Tiamats.

²³ Speiser (1992, 68) översätter ”The moon he caused to shine”.

strålar du med dina horn för att bestämma sex dagar

och på den sjunde dagen med halv krona.

På den femtonde dagen ska du vara motstående, i varje

månads mitt.

Sedan, när Solen står mitt emot dig vid himlens botten –

avta då steg för steg och väx baklänges!

Vid dagen för ditt försvinnande – dra dig nära Solens väg.

...På den trettionde dagen ska du stå hos Solen en andra

gång.

Jag har bestämt tecknet, gå på dess stig.

... närmar sig och ger domslut

(Tjugo rader fattas då Marduk antas installera solen)

Tavlan inleds alltså med att Marduk skapar²⁴ ställningar för stjärnorna, de astrologiska positionerna avses.²⁵ Stjärnorna är gudarnas avbilder, deras manifestationer. Marduk skapar inte nya gudar som skulle manifesteras som nya stjärnor. Han endast organiserar stjärnorna i stjärnbilder. Detta är samtidigt en demonstration av hur Marduk använder sin nya maktposition som han förhandlat till sig:

”Med mina ord ska jag bestämma öden istället för er!”²⁶

”I hennes (Tiamats) mage skapade²⁷ han zenit”. Att magen kan vara platsen för zenit kan synas märkligt om man betänker att Tiamat beskrivs liggande med ansiktet uppåt.²⁸

Sedan organiserar Marduk månens rörelser. Wikander översätter ”Han skapade månen och anförtrorde natten åt honom” medan Speiser översätter ”The moon he caused to shine, the night to him entrusting”. Marduk gör åtminstone så att månen lyser, natten anförtrors månen. Sedan fortsätter Marduk i sin nya roll som suverän härskare att bestämma öden. Han organiserar först stjärnorna och nu anförtror Marduk natten åt månen samt beskriver hur månen ska röra sig. Därefter är 20 rader fragmentariska då solen antas få motsvarande behandling som månen.²⁹

---

²⁴ Speiser (1992, 67) översätter ”constructed stations for the great gods”.

²⁵ Wikander 2005, 93.

²⁶ Tavla III, rad 120.

²⁷ Speiser (1992, 68) översätter ”He established”.

²⁸ Tavla V, raderna 53–57.

²⁹ Speiser 1992, 68; Wikander 2005, 57–58.

Detta är ett avsnitt med mycket gemensamt texterna emellan. Marduk organiserar och bestämmer himlakropparnas öden, deras platser på himlavalvet. I skapelseberättelsen tilldelar Gud himlakropparna deras roll och funktion. Enligt min tolkning skapas inte himlakropparna i det här sammanhanget varken i skapelseberättelsen eller i Enuma Elish. I skapelseberättelsen rapporteras dock att Gud ”i begynnelsen” skapade universum, medan Marduk aldrig skapar himlakropparna som i Enuma Elish är gudarnas avbilder.³⁰

Man behöver således även notera det som skiljer texterna åt. I Enuma Elish har Marduk efter sin upphöjelse till gudarnas ledare makt att bestämma över gudarnas öden genom att organisera deras manifestationer, stjärnorna. I skapelseberättelsen är himlakropparna inget annat än fysiska entiteter vars uppgift är att betjäna jordens invånare med ljus samt fungera som tecken för tider och sammankomster. Det intresse för zodiaken som präglar Enuma Elish är helt frånvarande i skapelseberättelsen. Likaså lyser mytologiska anspelningar, som de på Tiamats slaktade kropp och zenit som placeras i hennes mage, med sin frånvaro. I Enuma Elish föreskrivs månens gång detaljerat och mångordigt medan månen i skapelseberättelsen endast meddelas sin funktion. Texten i skapelseberättelsen är mycket kortare än motsvarande sekvens i Enuma Elish. Om man räknar med de 20 rader som saknas i Enuma Elish, som antas behandla solen, omfattar texten i skapelseberättelsen ca en fjärdedel av motsvarande text i Enuma Elish.

Man bör även notera att i Enuma Elish behandlas först specifikt stjärnorna mångordigt, sedan specifikt månen ännu mer mångordigt och i de rader som saknas antas solen behandlas på liknande sätt. I skapelseberättelsen tillskrivs himlakropparnas funktion i huvudsak gemensamt i egenskap av ”ljusen på himlens utsträckthet”. När de i vers 16 specificeras nämns de i följande ordning: det stora ljuset, det lilla ljuset och stjärnorna. Det som specifikt anges är att det stora ljuset ska härska över dagen och det lilla ljuset över natten liksom stjärnorna. Bland forskare noteras ibland att ordningen är den motsatta i jämförelse med Enuma Elish, men då bör man notera att ingen mångordig specifik beskrivning överhuvudtaget finns i skapelseberättelsen och därför haltar den jämförelsen betänkligt.³¹ Jag anser att en jämförelse av ordningsföljden är närmast betydelselös. Det finns ingenting att jämföra eftersom en specifik beskrivning av hur stjärnorna, månen eller solen organiseras saknas i skapelseberättelsen.

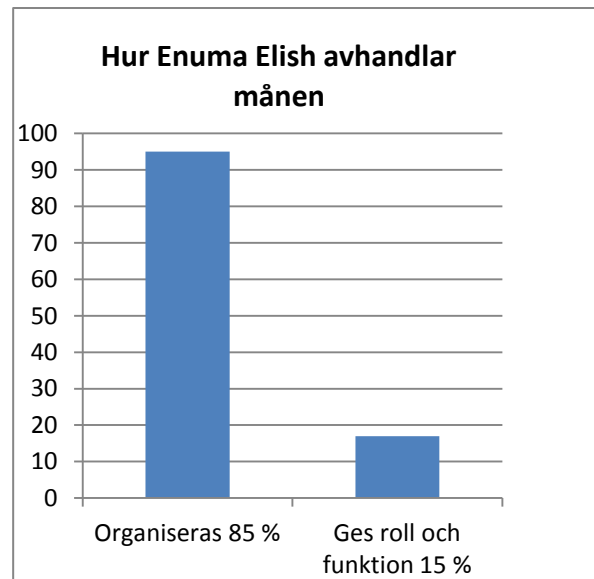
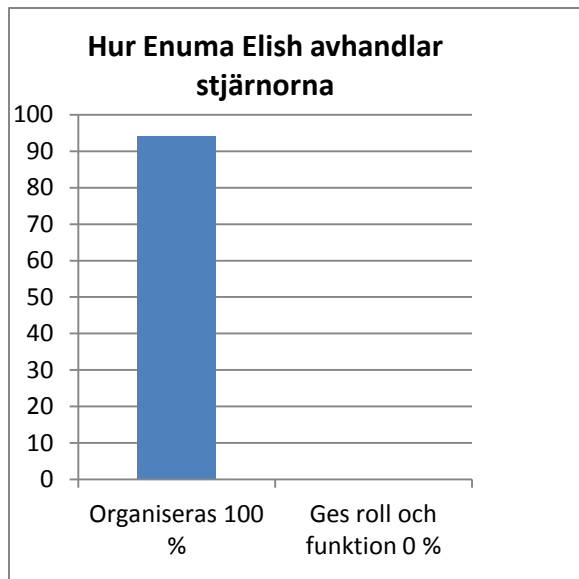
Jag vill ännu lyfta fram skillnaden i vad respektive text förmedlar. I skapelseberättelsen organiseras ingenting, det enda som händer är att himlakropparna tilldelas roll och funktion. I Enuma Elish ägnas, vad gäller stjärnorna, 100 % av texten åt att organisera dem. Vad månen anbelangar ägnas 85 % av texten åt att beskriva hur den ska röra sig på himlavalvet medan 15 % används för att ange dess roll och funktion: att lysa samt råda över natten.³² Jag illustrerar förhållandet mellan hur mycket text som ägnas åt att organisera respektive ange roll och funktion i stapeldiagrammen nedan.

---

³⁰ Westermann 1994, 133.

³¹ Heidel 1951, 116–117; Hamilton 1990, 128.

³² Jag har kommit fram till procentsatserna genom att räkna antalet ord som jag bedömt ägnas åt respektive tema i de svenska översättningarna.

Himlakropparnas gemensamma funktion i skapelseberättelsen är mer mångfacetterad: de ska göra åtskillnad mellan dag och natt, de ska fungera som tecken för sammankomster samt för dagar och år och de ska lysa över jorden. I den andra repetitionen anges ännu att de ska regera över dagen och natten. I de två cirkeldiagrammen nedan illustrerar jag skillnaden i hur himlakropparna som helhet avhandlas dag fyra i skapelseberättelsen respektive Enuma Elish.³³

Sammanfattningsvis kan således konstateras att dag fyra och inledningen av tavla V uppvisar yttre likhet. Men efter en mer noggrann granskning finns inte mycket som förenar. Det som egentligen sker i Enuma Elish är att Marduk visar sin makt genom att bestämma de andra gudarnas öden genom att bestämma deras gång och position. I skapelseberättelsen däremot proklamerar endast himlakropparnas roll och funktion och det finns inget tecken på att de är annat än fysiska skapade entiteter. I skapelseberättelsen är det Gud som skapat himlakropparna. Det är inte fallet med Marduk, han organiserar dem endast.

³³ Den förmodade textsekvensen om solen saknas i det material som finns bevarat i Enuma Elish.

2.4.4 Skapelsen av människan i Enuma Elish

Skapelsen av människan finns beskriven på tavla VI. Jag presenterar texten tillsammans med mina kommentarer.

”När Marduk hörde gudarnas tal

drev honom hans hjärta att skapa visa ting.

Han talade sitt ord till Ea,

vad som var i hans hjärta upprepade han och meddelade

honom:

Blod vill jag trycka samman, ben vill jag skapa.

Jag ska låta en urmänniska stå upp, hans namn ska vara

’Människa’!

Jag skall skapa urmänniskan³⁴.

Han ska bära gudarnas bördor, så att de kan få vila.”³⁵

Men Ea för själv planen vidare:

”Ea svarade honom och talade till honom.

För att låta gudarna sova berättade han en plan:

Må en, deras broder, lämnas ut!

Han må förgöras, så att människor kan skapas.”³⁶

Marduk kallar då samman gudarna och frågar dem:

”Vem var det som startade kriget,

---

³⁴ Uttrycket ”urmänniska” är ett lån från sumeriskans ”lullu” och betecknar den första primitiva människan. Wikander 2005, 97.

³⁵ Tavla VI, raderna 1–8.

³⁶ Tavla VI, raderna 11–14.

som fick Tiamat till uppror och började striden?

Må han lämnas ut som startade kriget.”³⁷

Och svaret blir:

”Det var Qingu som startade kriget,
fick Tiamat till uppror och påbörjade striden.”³⁸

Detta konstaterar Wikander kan betraktas som en vit lögn.³⁹ Inte desto mindre så rapporteras att:

”De band honom⁴⁰ och höll honom fast inför Ea.

De lade på honom straffet och högg genom hans ådror.

Av hans blod skapade han människosläktet

lade på dem gudarnas mödor, och gudarna blev befriade.”⁴¹

Syftet med människan, hennes roll i universum är således att betjäna gudarna. Där har människan sin roll, sin funktion och sitt värde. Jorden med dess gröda finns således för att gudarna ska få sin föda och det är nu människan som ska överta arbetet med att förse gudarna med deras underhåll. Det egentliga storverk Marduk utför i det här sammanhanget utgörs inte primärt av att han lyckas skapa människan, utan att han lyckas befria gudarna från deras tunga arbete. Gudarnas befrielse är det viktiga och stora. Människan är bara instrumentet för detta och hon har inget speciellt värde som människa. Detta framkommer tydligt när man läser hur gudarna reagerar på vad som skett:⁴²

”Nu, Herre, när du har gjort oss fria –

hur kan vi visa dig vår tacksamhet?

Vi ska göra dig en helgedom...”⁴³

Och Marduk svarar:

---

³⁷ Tavla VI, raderna 23–25.

³⁸ Tavla VI, raderna 29–30.

³⁹ Wikander 2005, 15.

⁴⁰ Qingu.

⁴¹ Tavla VI, raderna 31–34.

⁴² Heidel 1951, 120–122; Millard 1994, 119.

⁴³ Tavla VI, raderna 49–51.

”Gör då Babylon som det verk ni begärde.

Låt dess tegel formas, bygg helgedomen hög!”⁴⁴

Det som gudarna börjar bygga är Esagila, Apsus avbild. När byggnaden står färdig låter Marduk gudarna sitta i ett gästabud och Marduk proklamerar: ”Detta är Babylon er boning”. Sjung lyckligt där, sätt er i glädje!”⁴⁵

Marduk förevisar där sina vapen, bl.a. den konstfärdiga bågen som Anu prisar och namnger. Anu proklamerar att ”på himlen ska hon synas”. Detta är regnbågen som sätts på plats. Sedan hyllar alla gudar ännu Marduk och proklamerar på nytt hans konungamakten över alla gudar.⁴⁶

”Hans herravälde ska vara störst, han ska inte ha någon like. Han ska vara herde för det svarthövdade folket⁴⁷, sina skapelser. För alltid ska de tala om hans verk utan att glömma.”⁴⁸

”Han ska låta det svarthövdade folket tjäna honom,

så att undersåtarna må vara kloka och åkalla sin gud

och vara uppmärksamma på gudinnan när han befaller det!

Må matoffer bäras till deras gud och deras gudinna!

Må de inte bli bortglömda, må de utfodra sin gud!

Må deras land stå fram, må de bygga sina helgedomar!

Det svarthövdade folket skall vara uppdelat bland gudarna – men med vilket namn vi än åkallar honom skall han vara vår gud!”⁴⁹

Människans uppgift uttrycks mycket klart ännu en gång: att arbeta i gudarnas ställe, bygga deras tempel och utfodra dem.

Texten fortsätter med att hylla Marduk ”som med sitt flodvapen besegrade de fientliga och räddade gudarna, sina fäder, ur farorna. Han ska sannerligen kallas Sonen, gudarnas sol⁵⁰ – i hans strålande ljus ska de för alltid vandra. Folket som han skapat, varelser som andas – på dem lade han gudarnas mödor, så att de kunde vila.”⁵¹

Efter detta avslutas den sjätte tavlan med inledningen av proklamerandet av Marduks 50 olika namn.

---

⁴⁴ Tavla VI, raderna 57–58.

⁴⁵ Tavla VI, raderna 72–73.

⁴⁶ Tavla VI, raderna 82–90, 95–100.

⁴⁷ Människan.

⁴⁸ Tavla VI, raderna 106–108.

⁴⁹ Tavla VI, raderna 113–120.

⁵⁰ I Speisers (1992, 69) översättning kallas Marduk ”Son of the Sun – most radiant of gods is he”.

⁵¹ Tavla VI, raderna 125–130.

2.4.5 Komparativ diskussion

Innan jag diskuterar Enuma Elish och skapelseberättelsen angående skapelsen av människan ska jag något beröra även andra versioner som återfinns i texter från den antika främre orienten. Skapelsen av människan är vanligt förekommande i kosmogonier från den antika främre orienten och följer även i t.ex. Atrahasis och Eridu Genesis⁵² samma mönster såtillvida att människan skapas för att överta gudarnas arbete. Ett intressant drag jag vill lyfta fram finns dock i en av de egyptiska texterna, nämligen ”Instruktionen för kung Meri-Ka-Re”.

Denna instruktion skrevs av en kung i slutet av 2100-talet f.Kr. till sin tronföljare. Den version som finns bevarad är en papyruskopia från 1400-talet f.Kr. Instruktionen är drygt 150 rader lång. Bara några av raderna är intressanta för det här arbetet, men istället desto mer så. Avsnittet i fråga återfinns i slutet av instruktionen.⁵³

Strax innan det här avsnittet betonas vikten av att människan uppmärksammar och gör inskriptioner till gudarnas ära. Guden är nämligen medveten om vem som agerar i hans intresse. Efter detta konstateras att ”människan är en välregisserad hop, gudarnas boskap”.

Sedan börjar det verkligt intressanta: ”Han gjorde himmel och jord enligt deras⁵⁴ önskemål och han drev tillbaka det dränkande vattnet/vattenmonstret. Han gjorde ”livets anda för deras näsborrar. De som har utgått från hans kropp är hans avbilder... ... Han gjorde för dem växter, djur, fågel och fisk för att föda dem”.⁵⁵

Här möter en ny tanke: jord och himmel är skapat enligt människans önskemål. Växter, djur, fåglar och fisk gjordes som föda för människan. De som utgått från hans kropp är hans avbilder. Anmärkningsvärda tankar i en instruktion från en regent till hans efterföljare. Demokratiseringstanken gällande funktionen som gudars avbild är således gammal även den.

Skapelsen av människan beskrivs trots allt på ett unikt sett i skapelseberättelsen. Det specifika bārā’ som används så sparsamt under veckan förekommer trefaldigt i samband med att människan skapas. Skapelseakten då människan blir till är unik. Hennes upphöjda position och roll som Guds avbild framhävs. Människan får ansvar att som Guds ställföreträdare råda över skapelsen. Djur och växter skapas för att vara till nytta för människan.⁵⁶

Helt frånvarande är tanken att människan skulle ha som uppgift att föda eller på annat sätt betjäna Gud, lika frånvarande är alla religiösa plikter av alla slag. Det skapade finns för människans skull. Gud är närvarande och kommunicerar med människan i direkt tilltal. Han välsignar dem till förökning och uppfyllande av jorden. Unik är betoningen av man och

---

⁵² Här är människan dock färdigt skapad, men hennes uppgift är att betjäna gudarna.

⁵³ Raderna 131-135. Wilson 1992², 417.

⁵⁴ Människans.

⁵⁵ Wilson 1992², 417. Den svenska texten är min egen översättning.

⁵⁶ Von Rad 2005, 150.

kvinnor tillsammans som Guds avbild. Att människan är Guds avbild är också motiveringen till varför det mänskliga livet är så värdefullt. Den som dödar en människa måste själv dö just därför att människan är Guds avbild.⁵⁷

I instruktionen till kung Meri-Ka-Re finns, som enda exempel jag känner till, tanken på att växter och djur liksom skapelsen i övrigt gjordes för människans skull. Detta är intressant. Men man bör dock notera att i samma text kallas människorna för ”gudarnas boskap”. De religiösa plikterna betonas också, t.ex. vikten av att göra inskriptioner till gudarnas ära. Gudarna konstateras också veta vem som agerar för deras sak.

I Enuma Elish finns kaoskampen och striden mot Tiamat i bakgrunden. Det mytologiska genomsyrar även skapelsen av människan då guden Qingu slaktas och av hans blod görs människan. Människans värde och uppgift är klar: att avlasta gudarna, bygga tempel åt dem och ta över gudarnas arbete. Däri ligger människans värde och uppgift.⁵⁸

Mot bakgrund av Enuma Elish och alla andra texter från den antika främre orienten jag bekantat mig med är skapelseberättelsens version av hur människan skapas unik. Betoningen av man och kvinna tillsammans som Guds avbild är ett unikt drag, men även att beskrivningen av människans tillblivelse och den därpåföljande delgivningen av hennes uppgifter är helt areligiös, den inkluderar inga kultiska uppgifter överhuvudtaget. Den materiella skapelsen anförtros människan och inga religiösa plikter av något slag föreskrivs. Detta är, som Von Rad noterar, mycket anmärkningsvärt.⁵⁹

---

⁵⁷ Wenham 2003, 16; Von Rad 2005, 146–150.

⁵⁸ Alter 1981, 29; Millard 1994, 119.

⁵⁹ Von Rad 2005, 147.

2.5.4 Enuma Elish – presentation av eposet

Enuma Elish är en mycket längre berättelse än skapelseberättelsen. Den är skriven på sju tavlor och består av totalt 1053 rader medan skapelseberättelsen endast består av 468 hebreiska ord. I svensk översättning används 647 ord och i Wikanders översättning av Enuma Elish uppnås det antalet redan efter 89 rader, alltså efter drygt 8 % av Enuma Elish. Hela skapelseberättelsen är ungefär lika lång som halva första tavlan i Enuma Elish. Därför återger jag endast eposet i sammandrag och inte som skapelseberättelsen, i sin helhet. De delar jag redan behandlat i tidigare kapitel hänvisar jag endast till nedan.⁶⁰

Tavla I

Inleds med introduktionen som jag redan behandlade i kapitel 2.1.4.

De första gudarna som sedan föds när Apsu och Tiamat låter sina vatten blandas är Lahmu och Lahamu samt Anshar och Kishar. De är fyra anonyma gudar utan kult. Den femte är Anu, himmelsguden. Han är den förste betydelsefulla guden som i sin tur ger upphov till vishetsguden Ea, med binamnet Nudimmud. Han kallas också Enki. Han är en magiker och den klokaste av gudarna.⁶¹ Han överträffar sina föräldrar och blir den förste verkligt store guden.⁶²

Handlingen inleds sedan med att de unga gudarna stör föräldragenerationens sömn. Apsu går och klagar till Tiamat och ber henne ta livet av de unga gudarna. Men det vill inte Tiamat. Apsu ger sig inte, utan uppmuntrad av sin ämbetsman Mummu bestämmer han sig för att ändå förgöra sin avkomma. Men Ea genomskådar deras planer och genom en magisk besvärjelse får han Apsu och hans ämbetsman att somna varefter han dödar dessa två. Ea dödar alltså sin farfar. I och med detta är det bara Tiamat kvar av föräldragenerationen.

Ovanpå resterna av Apsu grundar nu Ea sitt tempel där han bosätter sig tillsammans med sin hustru Damkina. I det templet avlas Marduk, den kommande hjälten. Marduk är från första början överlägsen. Han är mäktigare och mer skräckinjagande än alla andra gudar. Hans farfader Anu gjorde honom dubbelt gudomlig. Han överträffade andra gudar på alla vis. När han rörde sina läppar flammade elden. Han hade fyra ögon och fyra öron, han var klädd i tio gudars strålgans.

Marduk är en stormgud och utrustas med fyra förskräckliga vindar som åter stör Tiamat. Vis av sina tidigare misstag beslutar hon nu att gå till angrepp. Hon skapar en demonhär som hon sätter under en tidigare okänd gud, Qingu, som hon nu tar till älskare och hon utropar:

---

⁶⁰ I det här kapitlet anger jag inte heller från vilka rader det jag återger kommer ifrån eftersom jag i det här kapitlet endast strävar efter att ge en översikt av helheten.

⁶¹ Heidel (1951, 4) översätter ”a mastermind”.

⁶² Wikander 2005, 79.

”Konungadöme över alla gudar har jag lagt i din hand, du är den störste, du är min berömda make”. Han får också den viktiga ödestavlan som symbol för sin makt.

Tavla II

Ea får reda på vad Tiamat gjort och går till sin farfader Anshar för att varna honom. Ea repeterar den långa beskrivningen av demonarmén och upphöjelsen av Qingu från tavla I. Situationen är den att ”alla” gudar gått över till Tiamats sida också av Anshars egen avkomma. Ea anklagas av Anshar för att ha orsakat situationen men Anshar lugnar sig småningom när Ea vist försvarar sig. Han sänder iväg Ea för att med besvärjelser betvinga Tiamat, men det misslyckas fullkomligt. Ea blir skrämmd redan av Tiamats skrik och vänder om. Han ber Anshar sända någon annan och Anshar sänder sen Anu. Nu repeteras i stort sett ordagrant Eas rapport, vilket innebär att expeditionen är lika resultatlös.

Efter Eas rapport ropar Anshar i vrede men efter Anus likadana rapport blir Anshar tyst, ser mot marken och skakar sitt huvud. Jag noterar en liknande variation när först Ea och sedan Anu sänds ut. Ea sänds ut med följande ord:

”Min son, dina gärningar är värdiga en gud.

Ett våldsamt oövervinnerligt slag är du mäktig...

Ea, dina gärningar är värdiga en gud.

Ett våldsamt oövervinnerligt slag är du mäktig ...

Gå mot Tiamat och stilla hennes anfall,

Må hennes vrede lugnas av din besvärjelse.”

Medan Anu sänds ut med följande ord:

”Du käraste son, du gudomliga vapen och krigare,

vars styrka är stor, vars anfall är oövervinnerligt –

skynda nu mot Tiamat, stå du själv mot henne!

Lugna hennes inre, må hennes hjärta bli stilla!

Om hon inte lyssnar på dina ord –

Tala då bönfällande ord till henne, så att hon kan bli lugn.”

Här kan man notera en utveckling från övermod mot ödmjukhet gentemot Tiamat och hennes demoniska arme.

Nu träffar Ea i hemlighet sin son Marduk och får honom att anmäla sig till Anshar för att utmana Tiamat. Anshar fylls av glädje när han ser Marduk. Här kallar Marduk honom ”min fader” och ”min fader skapare” samt ”skapare”. Han ber Anshar fröjdas för Tiamats nacke ska snabbt trampas ner.

Belöningen Marduk begär är:

”sammankalla rådet och upphöj mitt öde”...

”Med mina ord ska jag bestämma öden istället för er!

Må inget jag skapar bli upphävt!

Må mina läppars ord varken ändras eller tas tillbaka”

Detta återspeglar det som utlovades Qingu i slutet av tavla I.⁶³ Marduk vill alltså överta Qingus position.

Tavla III

Nu sammankallas gudaförsamlingen för att utropa Marduk till konung. En repetitiv stil präglar tavlan med flera långa repetitioner som återkommer. Bl.a. beskrivningen av Tiamats armé återkommer ordagrant två gånger. Dess skräckinjagande intryck hamras verkligen in hos åhöraren av detta epos. Marduks krav att bli gudarnas konung om han segrar repeteras också ordagrant. Totalt repeteras detta tre gånger: först en gång i tavla II och nu två gånger i tavla III.

”Om jag ska vara er förkämpe,

Om jag besegrar Tiamat och räddar era liv,

Sammankalla rådet och upphöj mitt öde!

Sätt er med glädje tillsammans i Ubshu-Ukenna⁶⁴.

Med mina ord ska jag bestämma öden istället för er!

Må inget jag skapar⁶⁵ bli upphävt!

Må mina läppars ord varken ändras eller tas tillbaka”

Tavlan avslutas med att gudarna dricker, blir glada och avslappnade och bestämmer då slutligen hans öde, vilket innebär att han blir deras konung.

---

⁶³ Tavla I, raderna 155–160.

⁶⁴ Platsen för gudarnas rådförsamling.

⁶⁵ Speiser (1992, 65) översätter ”bring into being”.

Tavlans slut är en återklang av dess början när Anshar ber sin ämbetsman Gaga hämta de andra gudarna för att de må samlas för att äta och dricka och bestämma ödet för Marduk. Tavlan avslutas med att detta realiseras.

Tavla IV

Jag presenterade innehållet i denna tavla i kapitel 2.2.4. Här beskrivs kaoskampen mot Tiamat och hur Marduk besegrade henne.

Efter detta avslutas tavlan med att Marduk går igenom himlen och gör en avbild av Apsu, Nudimmuds boning som blir den Stora Helgedomen, Esharra.

”Han gick genom himlen och undersökte de heliga platserna.

Han gjorde en avbild av Apsu, Nudimmuds boning.

Herren mätte upp Apsus byggnad.

Han grundade den stora helgedomen, som dess like, Esharra.

Den Stora Helgedomen, Esharra, som han skapade, är himlen.

Anu, Enlil och Ea lät han bo i sina tempel.”

Tavla V

Tavlan inleds med att Marduk organiserar himlakropparna samt skapar moln av Tiamats spott. Detta behandlade jag i kapitel 2.2.4 respektive 2.3.3.

Efter att Marduk uträttat allt detta, grundade han helgedomar och gav åt Ea. Ödestavlan hämtade han som gåva åt Anu. Marduk visade alltså tacksamhet gentemot de som understött honom. Därefter hyllas Marduk storligen:

”Han beströk sin kropp med olja.

Han iklädde sig sin storhets klädnad, konungamaktens strålgans och en skräckinjagande krona.”

Sedan avslutas tavlan med att Marduk vill bygga sitt eget palats, ett eget tempel som ska vara ”mitt emot⁶⁶ Esharra som jag byggde ovanför er”. Detta är Babylon – de stora gudarnas boningar.

---

⁶⁶ Kan också översättas ”avbild”. Wikander 2005, 97.

Tavla VI

I tavla VI presenteras skapelsen av människan och gudarnas respons: de jublar över att Marduk befriat dem från deras arbete. Människan ska nu ta över deras slitsamma jobb. Alla gudar hyllar Marduk och han ges konungamakten över dem alla. Detta har jag redan återgett i kapitel 2.4.4. Tavlan avslutas med att proklamerandet av Marduks 50 namn inleds.

Tavla VII

Den sjunde och avslutande tavlan består nästan uteslutande av fortsättningen av proklamerandet av Marduks 50 namn.

Två av namnen kan vara av intresse för det här arbetet. Det första är ”Asari” eftersom den guden omnämns som ”utsädets och växternas skapare⁶⁷, grönskans frambringare”. Flera andra namn förknippas med att samla fruktbart land på olika sätt, t.ex. Gil, han som samlar ihop jättelika sädeshögar samt skapar spannmål och får⁶⁸ och som ger landet säd.

Sedan slutar eposet med en uppmaning att inte glömma eller försumma eposets budskap:

”Fadern ska upprepa dem och lära ut dem till sonen.”

...

”Han får inte försumma gudarnas Enlil⁶⁹, Marduk –
så skall hans land blomstra och han själv vara säker.”

Till sist avslutas hela eposet med denna uppmaning:

”Man ska sjunga sången om Marduk,
som besegrade Tiamat och tog makten”.

---

⁶⁷ Här använder även Speiser (1992, 70) ”creator of”.

⁶⁸ Speiser (1992, 71) översätter ”who brings forth barley and millet”, alltså korn och hirs.

⁶⁹ Konung över de yngre gudarna. Wikander 2005, 111.

2.5.5 Analys av eposets innehåll

Eposet beskrivs vanligen som ”det babyloniska skapelseeposet”.⁷⁰ Men t.ex. Wikander noterar att texten som helhet kan ses som en motivering av Marduks ledande roll bland gudarna. Han nämner att proklamerandet av de 50 namnen ansågs som det viktigaste i eposet. Wikander lyfter ändå fram skapelsetemat som det viktigaste. När han diskuterar eposets teman inleder han med att säga att ”det första som måste konstateras är att eposet är en text om världens skapelse”.⁷¹

Genom en analys av eposet ämnar jag klargöra huruvida dess huvudsakliga syfte är att beskriva världens skapelse eller om det är att berätta om Marduk som besegrade Tiamat och tog makten. Om eposet inte primärt visar sig vara en text om världens skapelse, som Wikander hävdar, vilket är i så fall skapelsetemats roll i eposet?

Jag analyserar först innehållet som helhet varefter jag granskar hur de olika temana fördelas. Därefter fokuserar jag på hur repetitioner används samt eposets litterära struktur.

Jag inleder med att presentera min analys av hur stor del av eposet som utgörs av skapelsetemat och var i eposet detta tema förekommer. Till temat skapelse inkluderar jag inte den teogoni som förekommer, utan enbart det som har med skapandet av den synliga världen att göra. Resultatet blev att endast 11 % av eposet handlar om skapelse medan 89 % handlar om annat, vilket redovisas i tabellen nedan. Man kan notera att skapelsetemat inte är i majoritet på en enda av tavlorna.⁷²

	Rader totalt	Rader skapelse	Del av tavlan
Tavla I	158	0	0%
Tavla II	155	0	0%
Tavla III	134	0	0%
Tavla IV	131	11	8%
Tavla V	86	66	43%
Tavla VI	117	43	27%
Tavla VII	154	0	0%
Rader	935	120	
Procent	89 %	11 %	

Himlavalvet och jorden formas av Tiamats kropp
Månen och stjärnorna ordnas i konstellationer, moln
Människan skapas

En analys av det innehåll som inte är skapelse visar att det till största delen, 70 %, handlar om intriger och strider.⁷³ I denna kategori ingår sekvenser av såväl teogoni som teomachi. Den

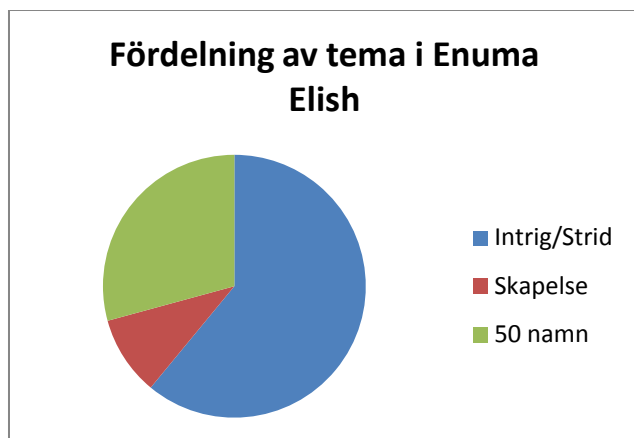
⁷⁰ Wikander 2005. Heide (1951) kallar Enuma Elish ”The Babylonian Genesis”.

⁷¹ Wikander 2005, 18–22.

⁷² I tavla V räknar jag in de 20 rader som saknas på tavlan till skapelsetemat.

⁷³ Jag har inte räknat bort de 20 rader som inleder eposet innan intrigerandet börjar, inte heller har jag räknat bort de två rader som är en mycket kort avslutande uppmaning. Vill man räkna bort dessa rader minskar andelen för intriger med 0,6 %.

andra kategorin jag särskiljer är proklamerandet av Marduks 50 namn. Denna kategori utgör en betydande del, 19 %, av innehållet, medan skapelsen alltså täcker återstoden. Bara sekvensen med Marduks 50 namn omfattar således nära nog dubbelt fler rader än de som berör skapelse. Fördelningen av tema illustreras av cirkeldiagrammet nedan.

Angående vad som behandlas inom skapelsetemat bör man notera att skapelse av varken växtlighet eller djurliv berörs.⁷⁴ Jag noterade dock att en del av de 50 namn Marduk ges i slutet associeras med växtlighet. Djurlivet omnämns inte alls om man bortser från Wikanders översättning där han anknyter gudanamnet Gil till ”spannmål och får”. Speiser översätter ”korn och hirs”.⁷⁵ Jag bedömer valet att översätta med ”spannmål och får” istället för ”korn och hirs” eller andra sädesslag som märkligt när det handlar om en gud som i övrigt samlar ihop jättelika sädeshögar och som ger landet säd. Men om Wikanders val av översättning ändå är korrekt, vilket jag inte är kapabel att bedöma, noterar jag att utöver får nämns åtminstone inget annat djur, varken landdjur, fågel eller fisk. Heidel säger uttryckligen att skapelse av djur inte alls nämns i Enuma Elish.⁷⁶

Efter en allmän analys av innehållet ska jag nu redovisa för hur repetitioner används i eposet. Repetitioner används som tidigare noterat för att betona, förstärka och strukturera.⁷⁷ Därför är det betydelsefullt vad författaren valt att repetera. För det här arbetet är det mest betydelsefullt hur repetitioner är kopplade till de tre teman jag identifierat: intriger, skapelse och proklamerandet av de 50 namnen.

Repetitionerna i Enuma Elish är inte många om man betänker eposets längd, endast fem stycken. En del av dem är dock mycket långa och de är alla nästintill ordagranna. Samma sekvens repeteras upp till fyra gånger. Sternberg är en av dem som konstaterar att i episk

⁷⁴ Heidel 1951, 117.

⁷⁵ ”barley and millet”.

⁷⁶ Heidel 1951, 80.

⁷⁷ Alter 1981, 88-113; Alter 1985, 64-65; Licht 1986, 52, 76, 93; Sternberg 1987, 365-393; Dorsey 1999, 38; Walsh 2001, 8-11; Bar-Efrat 2008, 211; Walsh 2009, 82.

poesi älskar man ordagrann repetition av långa stycken.⁷⁸ Den variationsrikedom som präglar skapelseberättelsen är helt frånvarande i Enuma Elish.⁷⁹

Alla repetitioner förekommer inom ett enda tema: intriger. Det som repeteras först är beskrivningen av Tiamat och hennes förskräckliga armé. Omfattningen av denna helt ordagranna repetition, som återkommer fyra gånger, är extraordinär.⁸⁰ Den är 39 rader lång och består av 335 ord⁸¹. Det innebär att endast detta avsnitt, repeterad fyra gånger, är dubbelt längre än hela skapelseberättelsen. Det är också avsevärt mer än alla rader som har med skapelse att göra i hela Enuma Elish.⁸²

Sedan följer repetition två, 15 rader lång, som beskriver när de mäktiga gudarna Ea och Anu försöker gå ut för att strida mot Tiamat, deras försök misslyckas fullständigt.⁸³ Repetition två beskriver hur vettskrämda Ea och Anu blev av Tiamat och hennes armé. Detta förstärker bilden av Tiamats förskräckliga styrka ytterligare. Därefter följer repetition tre och fyra som bägge är endast två rader där Marduk först deklarerar sin villighet att gå ut och möta Tiamat,⁸⁴ och sedan försäkrar sin segervisshet.⁸⁵ Den sista repetitionen utgör ca tio rader och repeterar tre gånger Marduks krav på lön: att bli upphöjd till kung bland gudarna.⁸⁶

Jag konstaterar att det finns ett tydligt mönster i hur repetitionerna används i Enuma Elish. Den långa första fyrfaldiga repetitionen beskriver hur fruktansvärd Tiamat och hennes demonarmé är. Den andra repetitionen belyser hur fruktlöst det var, även för de mäktiga gudarna Ea och Anu, att försöka strida mot Tiamat. Mot den bakgrunden träder den stora hjälten Marduk fram i den tredje repetitionen. Först deklarerar han sin villighet att möta Tiamat i en situation då alla andra gudar redan gett upp. Sedan deklarerar han sin segervisshet och sist i en trefaldig repetition ställer han sitt krav på att bli gudarnas härskare. Alla repetitioner syftar således till att betona och motivera Marduks unika ställning bland gudarna. Repetition ett och två betonar Tiamats förskräckliga makt för att ytterligare förtydliga att Marduk var den ende som kunde besegra den till synes oöverbinnerliga Tiamat.

Jag konstaterar att en analys av innehåll samt repetitioner stöder det texten i eposet själv uttrycker, nämligen att Enuma Elish är en berättelse om hur Marduk besegrade den

---

⁷⁸ Licht 1986, 62; Sternberg 1987, 370.

⁷⁹ De variationer som enligt Sternbergs (1987, 391–392) kategorier förekommer är endast två substitutioner då ”Min Fader” byts ut mot ”Anshar” i tavla II raderna 139–140 och 141–142.

⁸⁰ Version 1: Tavla I, raderna 129–162. Den ursprungliga händelsen sker; Version 2: Tavla II, raderna 11–48. Ea berättar vad han fått veta åt Anshar; Version 3: Tavla III, raderna 15–52. Anshar berättar åt sin ämbetsman Gaga; Version 4: Tavla III, raderna 73–110. Gaga berättar åt Lahmu och Lahamu.

⁸¹ I Wikanders svenska översättning.

⁸² 4 x 39 rader innebär 156 rader och totalantalet rader med skapelsetema är 120.

⁸³ Version 1: Tavla II, raderna 79–84. Först är det Ea som gått ut mot Tiamat; Version 2: Tavla II, raderna 103–118. Nu är det Anu som försöker.

⁸⁴ Version 1: Tavla II, raderna 139–140; Version 2: Tavla II, raderna 141–142.

⁸⁵ Version 1: Tavla II, raderna 145–146; Version 2: Tavla II, raderna 147–148.

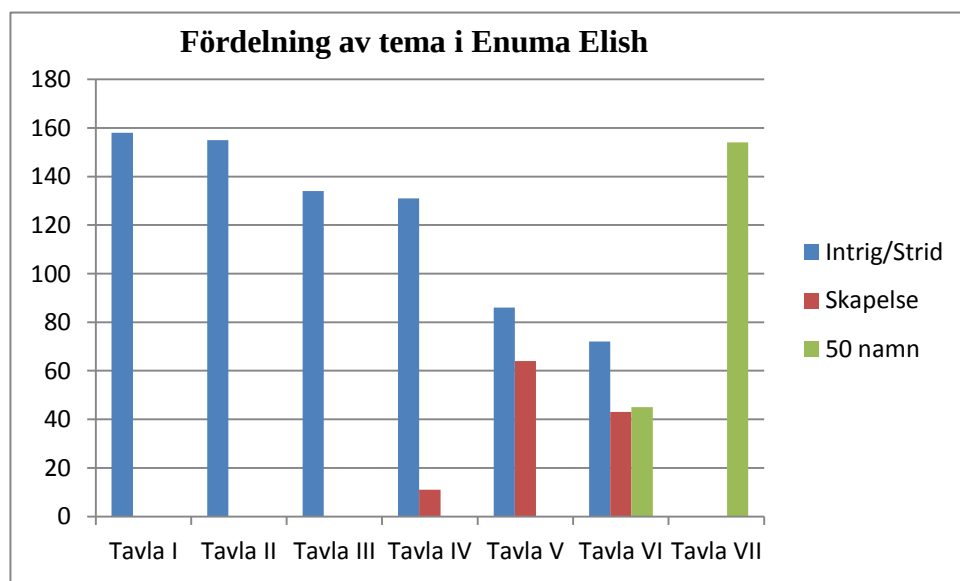
⁸⁶ Version 1: Tavla II, raderna 156–162. Marduk talar till Anshar; Version 2: Tavla III, raderna 53–66. Anshar berättar vad Gaga ska säga när han ska tala med Lahmu och Lahamu; Version 3: Tavla III, raderna 111–122. Gaga berättar åt Lahmu och Lahamu.

fruktansvärda Tiamat och grep makten.⁸⁷ Skapelsetemat verkar spela en mindre betydande roll.

Den litterära strukturen är ännu viktig att analysera eftersom även den har betydelse för vad man ska betrakta som eposets höjdpunkt.

Strukturen i Enuma Elish är oomtvistad. Det finns inga spår av *inclusio*, inte heller av ett kiastiskt eller parallellt mönster. Eposet är skrivet enligt en linjär struktur. I en sådan struktur förväntas den sista delen vara berättelsens höjdpunkt. Den utgörs av proklamerandet av Marduks 50 namn och börjar egentligen redan rad 121 på tavla VI och fortsätter sedan hela tavla VII. Det innebär att man ska vara försiktig med att dra slutsatser på basis av en jämförelse mellan de sju dagarna i skapelseberättelsen och de sju tavlorna i Enuma Elish. De sju tavlorna som Enuma Elish består av är alla fulltecknade. Att tavlorna är sju kommer sig av att eposets text täcker sju tavlor. Eposet består inte av sju litterära enheter som kan jämföras med de sju dagarna i skapelseberättelsen. Eposet avrundas med en avslutande hyllning och en kort uppmaning att sjunga sången om Marduk som besegrade Tiamat och tog konunga makten.

Jag har analyserat fördelningen av de tre temana intriger, skapelse och proklamerandet av namnen för att granska hur de fördelas tavla för tavla och resultatet illustreras med diagrammet nedan.

Intriger och strider utgör ca 70 % av texten. Men de 20 % av texten där Marduks 50 namn proklamerats utgör en 200 rader lång obruten helhet på slutet. Detta stöder uppfattningen att höjdpunkten är just denna avslutande proklamation av Marduks 50 namn. Jag ansluter mig till denna syn.⁸⁸

⁸⁷ De två sista raderna i eposet lyder såhär: Man ska sjunga sången om Marduk, som besegrade Tiamat och tog konungamakten. Tavla VII, raderna 161–162.

⁸⁸ Heidel 1951, 127; Wikander 2005, 21.

Skapelsetemats roll är intressant. Bl.a. Wikander menar att skapelsen är höjdpunkten av kaoskamptemat. Skapelsetemat uppenbarar sig i slutskedet av kaoskampen när Tiamat är besegrad. Men jag anser, i likhet med Heidel och Hamilton, att de detaljer av skapelse som förekommer primärt används som ett instrument för att ytterligare demonstrera Marduks makt inför hans slutgiltiga upphøjelse som gudarnas konung.⁸⁹ Den slutsatsen drar jag baserat på följande argument:

Det första som skapas är jorden och fästet. Det som framförallt beskrivs i det sammanhanget är hur Tiamat slaktas och förnedras. Det andra skapelsemomentet är himlakropparnas organisering. Då demonstrerar Marduk sin nyvunna position som alla gudars härskare. Han bestämmer månens gång och stjärnornas⁹⁰ position. Den tredje skapelsedetaljen är också gudafokuserad när han befriar gudarna från deras bördor genom att skapa människan som deras tjänare. Det som beskrivs i samband med människan är endast hennes plikter gentemot gudarna. Det Marduk hyllas för i sammanhanget är följdriktigt inte skapelsen av människan, utan gudarnas befrielse.⁹¹

Det som talar mot att se skapelsen som en höjdpunkt eller ett huvudtema är också avsaknaden av repetitioner i samband med skapelsetemat. Skapelsen av fästet skildras exempelvis endast på två rader om man bortser från beskrivningen av slakten av Tiamat. Därutöver är vad som beskrivs av skapelsehelheten så ofullständig. Skulle författaren ha avsett att beskriva skapelsen av jorden är det svårt att förstå att han helt skulle lämna bort någonting så centralt som en beskrivning av hur växtlighet och djurliv kom till.

Wikander hävdar att kaoskampen och skapelsen är oskiljaktiga element som inte går att separera från varandra.⁹² Den åsikten anser jag inte finner stöd om man beaktar även andra texter från den antika främre orienten. Det är tvärtom detta drag att kombinera världens skapelse med ett drama mellan stridande gudar som är unikt för Enuma Elish.⁹³ I Baal-cykeln t.ex. finner man många likheter med Enuma Elish där Baal som stormgud strider mot bl.a. Yamm⁹⁴. Där finns som ett framträdande drag även kamp gudagenerationer emellan precis som i Enuma Elish. Men i Baal-cykeln berörs inte världens ursprungliga skapelse överhuvudtaget. I andra texter finns skapelse beskriven utan kaoskamp, så bevisligen kan man skilja motiven åt.⁹⁵

På basis av min analys av innehållet i Enuma Elish drar jag slutsatsen att Enuma Elish primärt inte är ett skapelseepos, som ett sådant vore det mycket bristfälligt. Enuma Elish är istället vad författaren själv anger i de två sista raderna av eposet: Enuma Elish är ett epos om Marduk, som besegrade Tiamat och tog makten. Det som sägs om skapelse eller arrangerande av universum är givetvis av intresse och man kan få viss insikt i hur man kunde förklara detta. Men min analys tyder på att skapelsesekvenserna primärt är inkluderade med avsikt att

---

⁸⁹ Heidel 1951, 10–11; Hamilton 2005, 35–36.

⁹⁰ Stjärnorna är gudarnas avbilder.

⁹¹ Heidel 1951, 120–121.

⁹² Wikander 2005, 19.

⁹³ Tsumura 2005, 144–145, 190.

⁹⁴ Yamm betyder hav.

⁹⁵ T.ex. en tvåspråkig version av ”Världens skapelse av Marduk” från Neo-Babylonisk tid. Den beskriver världens skapelse utan någon konflikt inblandad. Lambert 1994, 103; Tsumura 2005, 40.

illustrera Marduks väldiga makt, inte för att beskriva universums tillblivelse eller hur jorden fylldes av liv.⁹⁶ Att kalla Enuma Elish ”det babyloniska skapelseeposet” anser jag därför missvisande. Jag menar ändå inte att det saknar betydelse att Marduk anges som den som format universum och därför kan anses råda över detta. I kulten fick Marduk som skapare antagligen större betydelse än vad skapelsetemat litterärt ges i Enuma Elish.⁹⁷

Inser man eposets egentliga syfte faller bitarna på plats och man kan njuta av ett skickligt komponerat epos där författaren lyckats inkludera urgammalt material med nyare stoff och skapat ett epos som motiverar Babylons världsherravälde med dess gud Marduk som härskare och människan som dess tjänare.

---

⁹⁶ Heidel 1951, 10–11; Hamilton 2005, 35–36.

⁹⁷ Heidel 1951, 16–17; Lambert 1994, 104–105. Wikander (2005, 23) betonar att man inte har säker kunskap om hur eposet användes i kulten.